

FIUMEI ÚTI NEMZETI SÍRKERT

A főváros megújításának, fejlesztésének egyik vezéralakja Széchenyi István volt. Ő vetette először papírra a Budapest nevet és ő javasolta 1843-ban Nemzeti Üdvlelde, panteon létesítését a Gellért-hegyen.

A panteon az ókori istenek temploma, jeles személyek temetkezési helye. Mai értelmében a Nemzeti Panteon egy nép kimagasló alakjainak nyughelye. Példaként említhetjük a londoni Westminster Apátságot, Anglia számos kiválóságának sírjával.

Széchenyi szándékának megvalósítását szolgálta a főváros vezetősége, amikor 1885-ben dísztemetővé nyilvánította az 1847-ben megnyitott Kerepesi temetőt, hogy ez legyen a nemzet nagyjainak nyughelye. Az ide temetett jeles személyiségek közül az első Vörösmarty Mihály volt. Az ő 1855-ös temetése egyfajta nemzeti tüntetéssel is felért.

Az irodalom, képzőművészet, színművészet – általában a művészetek és tudományok jeles művelőinek állított síremlékek nagy többsége figyelemre méltó művészeti alkotás is, a legnevesebb magyar építészek, szobrászok munkája.

Történelmet formáló nagyjaink – köztük Batthyány Lajos, Deák Ferenc, Kossuth Lajos – mauzóleuma éppúgy meghatározó részévé vált ennek a kegyeleti helyszínnek, mint a szabadságharcok, világháborúk hőseiről és áldozatairól megemlékező alkotások.

Batthyány Lajos hamvainak e temetőben történt végső nyugalomra helyezése után. 1871-ben, Feszl Frigyes építész javasolta, hogy „a párizsi Père-Lachaise temető mintájára szűnjön meg a sírkert köztemetői jellege, s csak a nemzet nagyjai, a kimagasló eredményeket elért honfiak és honleányok (illetve családtagjaik) temetkezhessenek ide.” Kossuth Lajos 1874-ben volt nagyszabású temetése, majd mauzóleumának 1903-as elkészülte után a kialakult gyakorlat azt mutatta, hogy ha hivatalosan nem is, de a köztudatban elterjedt felfogás szerint az akkori nevén a Kerepesi úti temetőt már a nemzet panteonjának tekintették.

Végül a fővárosi közgyűlés 1885-ben döntött arról, hogy „dísztemetővé” nyilvánítja, egyben lehetővé tették azt is, hogy a „nehéz anyagi körülmények között élő (és elhunyt) tudósok, művészek számára ingyenes szertartást és díszsírhelyet biztosítsanak”. A temetőnek az 1870-es évek közepére már lényegében kialakult térbeli szerkezete – az utak és parcellák kialakítása – nemkülönben az értékes, napjainkra egy arborétumnak is díszére váló fákban is bővelkedő növényzete méltó a fokozatosan kibontakozó, napjainkra kiteljesedett Nemzeti Sírkert rendeltetéshez.

Az 1928-ban kialakított, és az óta folyamatosan gazdagodó művésziparcella, illetve azok a legújabb alkotások, amelyek a közelmúltban eltávozott kortársaknak – államférfiaknak, művészeknek, tudósoknak állítanak emléket.

A II. világháború, Budapest ostroma alatt és után (majd 1956-ban is), a harci események sok áldozatát itt temették el. A főváros vezetősége 1952-ben lezáratta a temetőt, mint köztemetőt, de a neves személyek számára új művész parcellát nyitottak. 1956-ban a Kerepesi temetőt Nemzeti Panteonná nyilvánították. Ez egy szükséges jogi lépés volt, de nem elégséges ahhoz, hogy a létesítmény ténylegesen megszülessen és betölthesse hivatását. A forradalomban és az azt követő évek politikai viszonyai között ezzel a kérdéssel nem foglalkoztak. 1968-ban jöhetett létre (több irányú kezdeményezés nyomán) a Nemzeti Panteon Bizottság, a feladatok meghatározására; első elnöke Zsebők Zoltán orvosprofesszor volt, elnökhelyettese a Dr. Antall József volt.

A Magyar Örökség Díjat elnyert nagyjaink közül – sok más mellett – itt nyugszik Ady, Babits, Karinthy, Móricz, Antall József.

1983-ban megalakult egy társadalmi szervezet, a Budapesti Városszépítő Egyesület, egyik első teendőjük a Nemzeti Panteon munkacsoport létrehozása volt. És két évre rá, 1985-ben megjelentették négy budapesti temető térképét, rajta az ott nyugvó neves személyiségek listájával.

A sírkert szerves része a Salgótarjáni utcai Zsidó Temető is, amelyet 1874-ben hozták létre, leválasztva a Kerepesi úti sírkertből. Sok más mellett itt van a Hatvany-Deutsch család, Weiss Manfréd és családja, Fényes Adolf és a Bródy család, valamint többi rabbi és iparmágnás síremléke. Országos jelentőségű emlékek nevezhetjük Vázsonyi Vilmosnak, az első zsidó vallású magyar miniszternek a síremlékét. A tervezők közül Lajta Béla nevéhez negyvenöt síremlék megalkotása kötődik. A gettóban elhunytak emlékére 2002-ben emléktáblát állítottak és kegyeleti emlékpark létesült.

A szélesebb, nem fizikai értelemben vett Nemzeti Sírkert más helyszíneken, más temetőkben nyugvó nagyjaink sírjait is magába foglalja, Ennek értelmében Nemzeti Panteonunkhoz tartozik, például, Kőrösi Csoma Sándor sírja Dardzsilingben, Stein Aurél sírja Kabulban, Lakatos Demeter sírja Szabófalván, II. Rákóczi Ferenc és társai sírja Kassán, Esterházy János sírja Mirovban, Neumann János sírja Princetonban és Czetz János sírja Buenos Aires-ben. Róluk és társaikról tudnunk kell és őket, mint népünk értékeit, fel kell mutatnunk – saját magunknak és másoknak is. azonban az összes helyszín közül

A Fiumei Úti Sírkertet 2013 decemberében az Országgyűlés „a kulturális örökség védelméről” szóló törvény módosításával nemzeti emlékhellyé nyilvánította. Régóta fájó hiányt szüntetett meg, méltó módon, a nemrég felavatott első világháborús emlékmű.

A temető fenntartója és vagyionkezelője 2016-tól a Nemzeti Örökség Intézete lett, amely intézmény már az azóta eltelt néhány év alatt is mindent megtett a Nemzeti Sírkert felbecsülhetetlen értékeinek megőrzése, méltó bemutatása, az emlékezés egyik legfontosabb hazai helyszínének mindenki számára hozzáférhető tétele érdekében. Nekik köszönhető, hogy megjelent a Fiumei úti sírkert és a Salgótarjáni utcai zsidó temető adattára, a kiadványba mintegy hatezer sírhely leírása került bele.

A magyar Nemzeti Panteon a magyar nemzet számára fontos történelmi és kulturális emlékhelyek, temetkezési helyek összessége a Kárpát-medencében és az egész világon. Az itt nyugvók békességben vannak és a békességet sugározzák. Emlékezzünk rájuk, egyben mi is törekedjünk a békességre!

Dr. Fejérdy Tamás és Sipka László